

Krystyna Kaczmarczyk*
Biblioteka Politechniki Krakowskiej

BIBLIOTEKA AKADEMICKA W PROCESIE OTWARTEJ KOMUNIKACJI NAUKOWEJ: ZINTEGROWANY SYSTEM WYMIANY WIEDZY I UDOSTĘPNIANIA AKADEMICKICH PUBLIKACJI Z ZAKRESU NAUK TECHNICZNYCH (SUW)

[ACADEMIC LIBRARY AND ITS ROLE IN THE PROCESS OF OPEN SCHOLARLY
COMMUNICATION: INTEGRATED SYSTEM OF KNOWLEDGE SHARING
AND GRANTING ACCESS TO SCHOLARLY PUBLICATIONS
IN TECHNICAL SCIENCES (SUW)]

Abstrakt: Rolą biblioteki akademickiej jest wdrażanie inicjatyw stymulujących rozwój komunikacji naukowej, wspieranie akademickiej społeczności informacyjnej oraz tworzenie otwartego systemu komunikacji. Zgodnie z tymi założeniami, w Bibliotece Politechniki Krakowskiej, powstał projekt Zintegrowanego Systemu Wymiany Wiedzy i Udostępniania Akademickich Publikacji z Zakresu Nauk Technicznych (SUW), którego celem jest zapewnienie wszystkim użytkownikom sieci Internet otwartego i bezpłatnego dostępu do publikacji zamieszczonych w repozytorium na zasadzie wolnych licencji. Realizacja projektu pozwoli na archiwizację publikacji naukowych oraz materiałów dydaktycznych pracowników i studentów PK, integrację już istniejących cyfrowych publikacji, a także umożliwi wymianę wiedzy praktycznej i teoretycznej z zakresu techniki za pośrednictwem dedykowanej platformy, co stanowić będzie wsparcie dla działalności dydaktycznej oraz badań naukowych.

BIBLIOTEKA AKADEMICKA – KOMUNIKACJA NAUKOWA – OTWARTA NAUKA – REPOZYTORIUM UCZELNIANE
– ZARZĄDZANIE WIEDZĄ

Abstract: The role of academic library is to implement initiatives facilitating the development of scholarly communication, to support the academic information community and to create an open communication system. Acting in conformity with these principles, the Library of Krakow University of Technology set out to conceive the project of Integrated System of Knowledge Sharing and Granting Access to Scholarly Publications in Technical Sciences (SUW), the purpose of which is to ensure free access to e-prints resources deposited in the University's institu-

* Mgr KRYSZYNA KACZMARCZYK, bibliotekarz, specjalista ds. PR i promocji Biblioteki Politechniki Krakowskiej; absolwentka informacji naukowej i bibliotekoznawstwa (Uniwersytet Jagielloński) i studiów podyplomowych w zakresie Public Relations (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie). Dwie najważniejsze publikacje: (2009) *Ile kosztuje promocja i public relations? Analiza działań prowadzonych przez Bibliotekę Politechniki Krakowskiej*, dok. elektr. CD [W:] M. Kocójowa red. (2009). *Biblioteki i ich klienci: między płatnym a bezpłatnym komunikowaniem się w erze zasobów cyfrowych i sieci*. Kraków: Instytut INiB UJ, s. 121–127; (2007) *Aktywizowanie bibliotek europejskich w zakresie działalności międzynarodowej*, dok. elektr. CD [W:] M. Kocójowa red. (2007). *Przenikanie i rozpowszechnianie idei oraz doświadczeń: zagadnienia międzynarodowego bibliotekoznawstwa porównawczego*. Kraków: Instytut INiB UJ, s. 134–141 [współaut.: M. Górski]. E-mail: kaczmarczyk@biblos.pk.edu.pl

[KRYSZYNA KACZMARCZYK, librarian, specialist in promotion and PR at the Library of Krakow University of Technology; MA in LIS (Jagiellonian University); diploma of postgraduate studies in Public Relations (Krakow University of Economics). Two the most important publications: (2009) *Ile kosztuje promocja i public relations? Analiza działań prowadzonych przez Bibliotekę Politechniki Krakowskiej* [What is the Cost of Promotion and Public Relations? Review of Measures Applied in the Library of Cracow University of Technology], e-doc., CD [In:] M. Kocójowa ed. (2009). *Biblioteki i ich klienci: między płatnym a bezpłatnym komunikowaniem się w erze zasobów cyfrowych i sieci* [Libraries and Their Clients: Free or Fee Services Supporting Social Communication in Digital Era]. Kraków: Instytut INiB UJ, s. 121–127; (2007) *Aktywizowanie bibliotek europejskich w zakresie działalności międzynarodowej* [Encouraging European Libraries to Participate in International Cooperation], e-doc., CD [In:] M. Kocójowa ed. (2007). *Przenikanie i rozpowszechnianie idei oraz doświadczeń: zagadnienia międzynarodowego bibliotekoznawstwa porównawczego* [Diffusion and Dissemination of Ideas and Experiences: Issues of International Comparative Library Science]. Kraków: Instytut INiB UJ, s. 134–141 [co-author: M. Górski]. E-mail: kaczmarczyk@biblos.pk.edu.pl]

tional repository, offered to the entire community of Internet users on the basis of Creative Commons open licenses. Once fully operational, the SUW project will enable scholars and students of the Krakow University of Technology to self-archive their scientific output and learning supports, facilitate the integration of existing digital publications and allow exchange of technical and practical knowledge in the domain of technical sciences via a dedicated e-platform, thus contributing to further development of educational activity and research.

ACADEMIC LIBRARY – INSTITUTIONAL REPOSITORY – KNOWLEDGE MANAGEMENT – OPEN SCIENCE
– SCHOLARLY COMMUNICATION

*

* *

Biblioteka Politechniki Krakowskiej od wielu lat uczestniczy w procesie otwartej komunikacji naukowej. Podejmowane działania tworzą jej pozytywny obraz w społeczności akademickiej, wizerunek instytucji nie tylko prężnie rozwijającej się, ale także otwartej, nowoczesnej, odpowiadającej na potrzeby swoich użytkowników.

W STRONĘ OTWARTEJ KOMUNIKACJI NAUKOWEJ

W maju 2006 r. Politechnika Krakowska powołała do życia Bibliotekę Cyfrową PK (BCPK), która tworzona jest i zarządzana przez pracowników Biblioteki PK. Jej zasób stanowią materiały biblioteczne BPK, a konkretnie książki w serii PK, „Czasopismo Techniczne” wydawane przez Politechnikę Krakowską oraz prace doktorskie obronione na Uczelni. Zbiory BCPK skierowane są głównie do pracowników i studentów Politechniki Krakowskiej, jednak mogą z nich korzystać wszyscy użytkownicy sieci Internet. W odpowiedzi na szerokie wykorzystanie zasobów Biblioteki Cyfrowej PK, w Bibliotece przystąpiono do realizacji kolejnego etapu w procesie tworzenia otwartej komunikacji naukowej. Dzięki funduszom pozyskanym z Programu Innowacyjna Gospodarka w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Biblioteka Politechniki Krakowskiej w 4. kwartale 2009 r. rozpoczęła realizację czteroletniego projektu Zintegrowanego Systemu Wymiany Wiedzy i Udostępniania Akademickich Publikacji z Zakresu Nauk Technicznych (SUW). Zdefiniować go można jako:

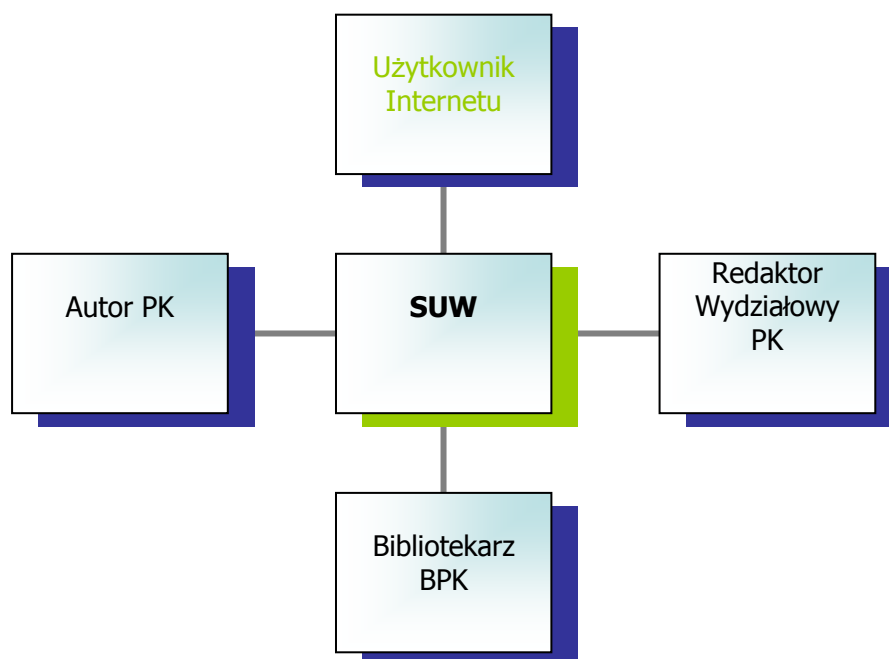
zintegrowany system informatyczny służący do udostępniania w sieci Web różnego typu materiałów naukowych, dydaktycznych i innych, które są powiązane z działalnością instytucji naukowej lub dydaktycznej, w szczególności uczelni wyższej. System SUW będzie uniwersalnym repozytorium zasobów cyfrowych, systemem umożliwiającym ich publikowanie oraz prowadzenie wymiany opinii i uwag z nimi związanych. Będzie umożliwiał konstruowanie systemów takich jak biblioteki cyfrowe, repozytoria prac naukowych, bazy podręczników akademickich czy bazy bibliograficzne. System ma posiadać cechy portalu społecznościowego, dane mają być w możliwie dużym zakresie wprowadzane i korygowane przez użytkowników [SUW. Zintegrowany System Wymiany Wiedzy i Udostępniania Akademickich Publikacji z Zakresu Nauk Technicznych. Koncepcja 2009, s. 1].

ZAŁOŻENIA PROJEKTU

Celem projektu jest stworzenie otwartego systemu komunikacji naukowej z zakresu nauk technicznych, działającego w oparciu o inicjatywę Open Access. Na system składać się będą materiały dydaktyczne (kopie cyfrowe podręczników i innych materiałów naukowo-dydaktycznych), monografie (rozprawy publikowane w serii *Monografia* wydawanej przez PK), „Czasopismo Techniczne” (zeszyty „Czasopisma Technicznego” wydawanego przez PK), zbiory specjalne (zbiory szczególnie cenne dla Biblioteki PK ze względu na ich wartość zabytkową, pochodzenie lub wiek) oraz materiały dydaktyczno-naukowe wprowadzane przez samych autorów. Realizacja projektu SUW pozwoli na integrację wyszukiwania już istniejących materiałów zamieszczonych

w Bibliotece Cyfrowej Politechniki Krakowskiej oraz materiałów wprowadzanych do repozytorium przez autorów. Stworzona w tym celu cyfrowa platforma SUW zapewni wszystkim zainteresowanym osobom bezpłatny i otwarty dostęp do publikacji naukowych i materiałów dydaktycznych, zamieszczonych w repozytorium na zasadzie wolnych licencji (*Creative Commons*). Repozytorium umożliwi pracownikom naukowym oraz studentom PK archiwizację własnych publikacji, co przyczyni się do usprawnienia procesu wymiany wiedzy praktycznej oraz teoretycznej z zakresu techniki (m.in. przez tematyczne fora wymiany wiedzy), promowania idei otwartego dostępu Open Access oraz zwiększy możliwość dostępu do elektronicznych publikacji w sieci.

Rys. 1. Uczestnicy procesu komunikacji naukowej w projekcie SUW

Źródło: Buzdygan D.; M. Marcinek (2009). E-zasoby Biblioteki Politechniki Krakowskiej. [dokument wewnętrzny BPK].

System SUW dedykowany jest wszystkim użytkownikom Internetu, w tym pracownikom naukowym, pracownikom naukowo-dydaktycznym, pracownikom dydaktycznym, studentom, uczniom, bibliotekarzom, przedsiębiorcom. Realizacja projektu SUW przyniesie wymierne korzyści zarówno Politechnice Krakowskiej, jej studentom i pracownikom, Bibliotece PK, jak i wszystkim zainteresowanym użytkownikom sieci Internet. Wśród najważniejszych jego celów wymienić należy stworzenie jednorodnego miejsca do gromadzenia, przechowywania i udostępniania zasobów PK, wsparcie dla społeczności akademickiej PK poszukującej nowoczesnych metod rozpowszechniania wyników pracy naukowo-badawczej, wsparcie dla e-learningu oraz zarządzania wiedzą, promowanie dorobku naukowego pracowników Politechniki, możliwość łatwego wyszukiwania publikacji PK przez popularne wyszukiwarki internetowe, np. Google. Pracownicy naukowci Politechniki Krakowskiej zyskają możliwość publikowania w sieci, długoterminowego przechowywania elektronicznych publikacji, możliwość udostępniania materiałów dydaktycznych, nieograniczony dostęp do elektronicznych zasobów PK, możliwość szybkiej komunikacji naukowej oraz promocji własnego dorobku naukowego. Ponadto przewiduje się, że w wyniku nieograniczonego dostępu do publikacji autorów ograniczona zostanie skala zjawiska plagiatu, a także zwiększy się liczba cytowań autorów publikacji oraz szanse uczestnictwa w krajowych i międzynarodowych

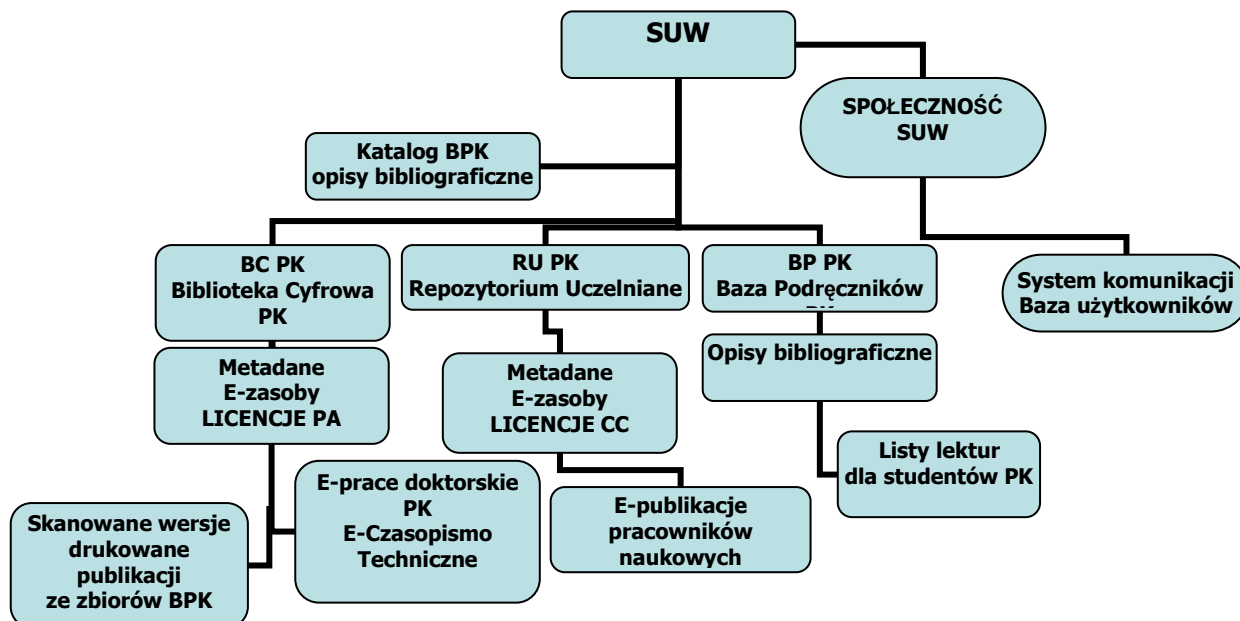
projektach badawczych dzięki większej rozpoznawalności nazwisk autorów publikacji. Dodatkowo autorzy będą mieli możliwość opiniowania zamieszczonych w systemie materiałów. Obok pracowników naukowych, równie ważną grupą docelową systemu SUW są studenci, którzy również będą mieli możliwość zamieszczania swoich publikacji oraz długoterminowego ich przechowywania na platformie SUW. Zyskają oni także nieograniczony dostęp do uporządkowanych elektronicznych zasobów PK, kanał informacyjny o rekomendowanych podręcznikach i materiałach dydaktycznych, możliwość prowadzenia dyskusji na tematy związane z przedmiotem studiów. Dla pozostałych użytkowników, platforma SUW stanowić będzie wsparcie, pomost informacyjny w poszukiwaniu współczesnej literatury z zakresu nauk technicznych. Zyskają oni możliwość wykorzystania zamieszczonych materiałów we własnych projektach badawczych, pracach naukowych oraz pracy dydaktycznej, a także staną się uczestnikami procesu komunikacji naukowej. System SUW zwiększy szanse na odnalezienie współautora lub współpracownika w wąsko wyspecjalizowanych dziedzinach wiedzy. Dodatkowo potencjalni studenci zyskają możliwość dostępu do publikacji wydziałowych. Powstanie Zintegrowanego Systemu Wymiany Wiedzy i Udostępniania Akademickich Publikacji z Zakresu Nauk Technicznych daje ogromną szansę na zintegrowanie prac prowadzonych w Bibliotece z zadaniami Politechniki Krakowskiej.

Projekt przyczyni się do szerokiej promocji Biblioteki wśród społeczności akademickiej oraz wzmocnienia jej wizerunku na Uczelni. Co ważne, stanowić będzie wsparcie procesu otwartej komunikacji naukowej, nie tylko w społeczności akademickiej Politechniki Krakowskiej, ale także służyć będzie zainteresowanym przedsiębiorcom oraz pozostałym użytkownikom sieci Internet. Zyskają oni dostęp do elektronicznych zasobów PK oraz otrzymają wsparcie w poszukiwaniu współczesnej literatury z zakresu nauk technicznych, będą mogli wykorzystywać materiały zamieszczone na platformie we własnych projektach badawczych oraz pracach naukowo-dydaktycznych.

System charakteryzować się będzie wielojęzycznością. Posiadać będzie opcję wspólnego wyszukiwania zasobów: Biblioteki Cyfrowej PK, Repozytorium i bazy podręczników. Będzie zawierać pełnotekstowe indeksowanie, statystykę wykorzystania bazy (liczby rekordów według różnych kryteriów, liczby autorów według różnych kryteriów), statystykę wykorzystania/odwiedzin platformy, statystykę wyszukiwań, logowań i zdarzeń. Całość objęta zostanie zabezpieczeniami chroniącymi dane, integralność przechowywanych materiałów, spójność oraz bezpieczeństwo logowania.

Repozytorium gromadzić będzie pełne teksty, abstrakty, spisy treści materiałów wprowadzanych przez pracowników, studentów PK i pracowników Biblioteki PK. Pracownicy naukowcy PK będą mogli wprowadzać artykuły, książki, rozdziały z książek, raporty naukowe, prace i sprawozdania naukowe, materiały konferencyjne, materiały do zajęć dydaktycznych, materiały dotyczące PK (regulaminy, uchwały itp.), materiały dotyczące BPK (regulaminy itp.), multimedia (zdjęcia, filmy). Studenci PK będą mieli możliwość zamieszczania własnych prac magisterskich, inżynierskich, licencjackich, publikacji naukowych. Baza podręczników PK tworzona będzie przez pracowników naukowych Politechniki. Zadaniem bibliotekarzy będzie wprowadzanie materiałów do Biblioteki Cyfrowej PK, jak to miało miejsce do tej pory, oraz zarządzanie, sprawdzanie opisów formalnych oraz uzupełnianie opisów bibliograficznych w ramach Repozytorium. Dodatkowo przewiduje się utworzenie stanowisk „redaktorów wydziałowych” odpowiedzialnych za sprawdzanie opisów formalnych oraz uzupełnianie opisów bibliograficznych w obrębie wydziałów PK.

Rys. 2. Struktura systemu SUW

Źródło: Buzdygan D.; M. Marcinek (2009). E-zasoby Biblioteki Politechniki Krakowskiej. [dokument wewnętrzny BPK].

SUW JAKO WSPARCIE DLA E-LEARNINGU

Z roku na rok coraz popularniejszą formą wspomagającą zajęcia dydaktyczne na poszczególnych wydziałach Politechniki Krakowskiej są kursy e-learningowe. *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego* mówi, iż „liczba godzin zajęć dydaktycznych na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych, które prowadzone są z wykorzystaniem metod kształcenia na odległość, nie może być większa niż 60 proc. ogólnej liczby godzin zajęć dydaktycznych określonych w standardach kształcenia dla poszczególnych kierunków studiów oraz poziomów kształcenia z wyłączeniem zajęć praktycznych i laboratoryjnych” [Dz. U. 2008 nr 90, poz. 551]. Kursy te są zatem uzupełnieniem zajęć tradycyjnych. Doskonałym narzędziem wspierającym je może stać się system SUW. Umożliwi on bowiem pracownikom naukowym Politechniki lepszą komunikację oraz wymianę materiałów dydaktycznych ze studentami. Dzięki zamieszczonym na stronie internetowej kursu odsyłaczom, prowadzący zajęcia może w prosty sposób skierować studentów do zamieszczonych przez siebie w Repozytorium prac naukowych, bazy podręczników czy zasobów Biblioteki Cyfrowej PK, dostępnych poprzez system SUW. Dzięki takim rozwiązaniom komunikacja naukowa nabierze szybszego tempa, a to przyniesie duże zmiany w procesie nauczania.

PERSPEKTYWY

Powodzenie projektu SUW zależy od jego promocji wśród społeczności akademickiej Politechniki Krakowskiej. W tym celu, w czasie trwania całego projektu oraz po jego zakończeniu, zostanie przeprowadzony cykl szkoleń informacyjnych poświęconych idei Open Access oraz projektowi SUW. Należy zapoznać pracowników naukowych PK z zasadami elektronicznego publikowania, a następnie trzeba przekonać ich do czynnego zaan-

gązowania w projekt SUW i współtworzenia platformy przez zamieszczanie własnych materiałów naukowo-dydaktycznych. W celu zwiększenia komfortu uczestników, spotkania odbywają się na poszczególnych wydziałach Politechniki Krakowskiej, a ich terminy ustalane są odpowiednio wcześniej. Aktualnie (stan na marzec 2010 r.) projekt SUW został przedstawiony podczas posiedzenia Senatu Politechniki Krakowskiej, a także podczas spotkań Rad Wydziałów. Kolejnym krokiem będzie dotarcie z ofertą do poszczególnych pracowników naukowych, czyli skupienie się nie tylko na władzach Uczelni, ale też na osobach, do których projekt jest ściśle adresowany. Nie jest to zadanie łatwe, gdyż sami pracownicy PK przyznają, iż aktualnie nie dostrzegają potrzeby zamieszczania swoich materiałów w wersji elektronicznej. Zaniepokojenie wynika z przypuszczeń dotyczących możliwości częstszego popełniania plagiatu. Pracownicy naukowcy obawiają się, iż w sytuacji powszechnego dostępu do zamieszczonych przez nich materiałów naukowo-dydaktycznych, łatwiej będzie je kopiować. Dlatego zadaniem osób odpowiedzialnych za promocję idei Open Access i platformy SUW jest przekonanie kadry naukowej, że kwestia plagiatu przedstawia się zupełnie inaczej, bowiem w przypadku powszechnego dostępu do zamieszczonych w sieci materiałów możliwość wykazania popełnienia plagiatu jest znacznie prostsza, a co za tym idzie, istnieje mniejsze ryzyko jego popełnienia. Kolejną sprawą problematyczną jest to, że publikowanie w sieci wiąże się z dodatkowym nakładem pracy, jednak nie przynosi pracownikom naukowym żadnych dodatkowych profitów. Należy ich zatem przekonać do tego, iż powszechny dostęp do opublikowanych przez nich materiałów zapewnia im niewymierne korzyści, wśród których wymienić należy możliwość długoterminowej archiwizacji, szybkiej komunikacji naukowej, promocji własnego dorobku naukowego, prezentowania wyników własnych badań naukowych, szybki dostęp do wyników badań innych pracowników naukowych, co oznacza postęp w nauce.

Osoby zaangażowane w realizację projektu SUW mają za zadanie zwrócić uwagę pracowników naukowych PK na fakt, że rozwój komunikacji naukowej w formie cyfrowej jest nieuchronny i publikowanie jedynie w tradycyjnej formie jest działaniem niekorzystnym dla własnego rozwoju naukowego, jak też przyczynia się do hamowania rozwoju nauki zarówno w Polsce, jak i na świecie.

WYKORZYSTANE ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA

- SUW. Zintegrowany System Wymiany Wiedzy i Udostępniania Akademickich Publikacji z Zakresu Nauk Technicznych. Koncepcja [dokument wewnętrzny Biblioteki Politechniki Krakowskiej] (2009).
- Serwis Biblioteki Politechniki Krakowskiej im. T. Kościuszki, Zakładka „SUW”. <http://www.biblos.pk.edu.pl/suw> [odczyt: 03.03.2010].
- Buzdygan, D.; M. Marcinek (2009). E-zasoby. Biblioteki Politechniki Krakowskiej [dokument wewnętrzny Biblioteki Politechniki Krakowskiej].
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia z dnia 9 maja 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków, jakie muszą być spełnione, aby zajęcia dydaktyczne na studiach mogły być prowadzone z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość (2008). *Dziennik Ustaw* nr 90, poz. 551.